

Peter Pan na parapete

Abstrakt

Text pojednáva o syndrómu Petra Pana cez uhol pohľadu najmä psychoanalytických teórií traumy (Mahler, Ferenczi, Winnicot, A. Green) a implikácie pre terapiu. Obsahuje ukážky z terapií ako aj sny pacientov.

Kľúčové slová: syndróm Petra Pana, trauma, sepračno-individuačná fáza, disociácia, Wise baby.

KTO JE PETER PAN?

Peter Pan sa ku mne vplížil cez dva vedome uchopiteľné momenty: prvým bol prípad 22 ročného muža, ktorý sa dostal ku mne so závislosťou od porna a následne počas jeho terapie sa odhalil problematický vzťah s matkou (od ktorej sa nevedel citovo odviazať). Raz prišiel na sedenie, „skoro mŕtvy spadol na pohovku“ s vetou, že on má momentálne depresiu, lebo si včera večer pozreli spolu s priateľmi film Avengers The Endgame. Aj keď je medzi nami vekovo iba necelá generácia, priznávam, že ma táto veta a emocionálny sprievod prekvapili, trochu vykolajili, aj ma donútili trochu porozmýšľať: napadlo mi, že rok 2019 bol bohatý na ukončenia: Hra o tróny, Teória veľkého tresku a pamätáme si, aká „hystéria“ nastala po ich ukončení, niekoľko miliónov ľudí podpísalo petíciu, nech sa posledná séria natočí znovu, keďže, tak ako to bolo, to nebolo ono...konfrontácia so smútkom prameniacej z o straty niečoho, čo bolo súčasťou nášho života je ťažká.

Každá kultúra poskytuje väčšinou akúsi možnosť vystúpiť, na chvíľu uniknúť z reality, a rozmýšľal som ďalej, že pre západné spoločnosti, pre túto „osamelú“ generáciu môže poskytnúť vhodnú identifikačnú plochu práve svet hrdinov.

Ďalší moment je z inej terapie - síce moja ambulancia nie je vedľa Kensington Parku ale na blízku je nemocnica a medzi dvomi budovami sa rozprestiera park - ako som počúval O., vtedy sa mi prvýkrát v mysli zjavil Peter Pan. Keď sa takto stalo, O. akurát rozprával o tom, že ako „nežije“, že ako veľmi nepredstaviteľné je preňho aby v budúcnosti niekedy pracoval, aby mal partnerku. V čase tohto rozhovoru mal 33 rokov a bol panic. O. mal titul PhD., končil červeným diplomom. Učil na univerzite, ale neuniesol ťarchu tejto úlohy, mal fantazijné predstavy o tom, že motorkou narazí do stromu a umrie.

Už od začiatku bolo evidentné, že je veľmi narcistický: jednak mal takú predstavu, že v oblasti fyziky, chémie vytvorí niečo, za čo mu vo svojom rodnom meste postavia sochu, na druhej strane viackrát spomenul, že odmieta predstavu, že by mohol mať v živote dieťa, totižto sa považuje za „genetický odpad“, prejavila sa ňňho paralelne jedna aj druhá strana mince. Jeho mama mala nábeh na depresívne rozlady, viackrát prekonala klinickú depresiu, liečila sa na rakovinu. Jeho otec mal problémy s alkoholom, jeho prítomnosť, aj fyzická, aj psychická, bola v rodine minimálna a keď sa doma objavil, tak bol väčšinou kritický a zahanbujúci.

Pocity viny O. sú tiež grandiózne, za všetko môže on, rodičov nemôže opustiť, lebo „čo by bolo potom s jeho matkou“?

V prvom kole som mal také predstavy o ňňom, že sa to podobá na *naučenú bezmocnosť*, že toľkokrát dostal, ako potkan v experimente „elektrošok“ vo forme devalvácie otcom, že jednoducho nevidí východisko, nevidí nádej, nemá obraz budúcnosti. Ďalej som si myslel, že aj *kapunytási pánik (mad'* - doslovný preklad: panika z otvorenia brány, v anglosaskej odbornej literatúre: quarter life crisis) je dobrou analógiou pre tento pojem, že v podstate nevie prejsť bránou sveta dospelosti, pritom má toľko potenciálu v sebe, je veľmi múdry a napriek tomu to nevie využiť, je presvedčený, že nikdy nebude mať prácu. Napadlo mi v súvislosti s ním aj báseň Rainer Maria Rilke-ho: Panter (preklad: Vladimír Holan):

*„Zrak jeho chůzí podél prutů sycen
tak znavil se, že nic už nevnímá.
Je mu, jako by bylo na tisíce
prutů a za nimi svět už žádný, tma.*

*Sunutí hebké silných kroků vpředu,
jež nejmenší kruh otáčení zná,
je jako tanec síly kolem středu,
v němž stojí velká vůle zmámená.*

*Jen někdy odhalí se zřítelnice,
bez zvuku –. Tehdy do ní obraz á,
napjatým tichem údů je vždy více –
a býti v srdci přestává.“*

...a ďalej som rozmýšľal, kvôli čomu môže byť táto veľká vôľa ochrnutá, prečo nevie prejsť bránou a prečo to celé odmieta.

Viackrát mi napadlo, keď som rozmýšľal o ňom, presnejšie povedané sa mi vynoril obraz, na ktorom je nádor tak prirastený k mieche, a tak ju popretkáva, že ani chirurg by to neoddelil. Až neskôr som si uvedomil, aká zvláštna je to fantázia, v kontexte toho, že akurát jeho mama mala rakovinu. Tento obraz sa mi vynáral v hlave asi preto, lebo O. si nevedel predstaviť, čo by mohlo byť to, čo by mu vedelo priniesť uspokojenie v budúcnosti. Tie predstavy, ktoré mal, väčšinou pochádzali od rodičov a bolo veľmi náročné oddeliť vrstvy exogénne a vlastné a integrovať ich v rámci svojej identity. Slovníkom mentalizácie by Descartes-ova známa veta znela: Cogito ergo sum – Peter Fonagy: Rozmýšľajú o mne, teda som – v matrixe Peter Pan: Čo si o mne myslia, tým sa stanem. Vety vyrieknuté nad kolískou dieťaťa majú svoju váhu (Kelley-Lainé, 2011) – skreslené zrkadlenie opatrujúcej osoby (napr. kvôli vlastným psychickým problémom) narúša mentalizačný proces a môže viesť k vytvoreniu false self (Winnicott) (možno ako Peter Pan a jeho tieň, ktorá vždy robí niečo iné ako on sám).

Aj Peter Pan je dobrý v napodobňovaní, veľmi dobre napodobňuje napríklad hlas kapitána Hooka tak ho prekabáti. Ak sa pozrieme na identitu Petra Pana, prideme na to, že je to veľmi nesúrodé, ambivalentné, ťažko uchopiť jeho origo. Jeden spôsob, ako ho vnímam ja sa odzrkadluje v titule, Peter Pan na parapete, lebo je vždy medzi nejakými dvomi pólmi, fázami, plný ambitendencií. Napríklad môže byť samotný Erlkönig z Göthe-ovej balady ale zároveň aj umierajúci chlapec v lone otca na koni. Keď si vezmeme jeho meno, Peter ako skala, na ktorej bolo postavené kresťanstvo, na druhej strane Pán v mytológii je boh, s ktorým sa spája sexualita, príroda. Ak sa pozrieme na mytologické vrstvy Boha Pána, nájdeme paralely aj s Petrom Pánom. Pán je boh večný, pochádza ešte pred časmi Olympijských Bohov, zároveň je ale jediný boh, ktorý umrel. Jednak tu máme smrť, na druhej strane to, že sa v jeho mytológii objavuje smrť, zvykli spájať s narodením kresťanstva, ktoré je náboženstvo sytené konfliktom viny, v centre je dedičný hriech, vyhnanie z raja atď.

Ďalšia zaujímavá vec je, že podľa jednotlivých legiend, Pan je ten, ktorý nechá roztrhať nymfu Echo, ktorá je zaľúbená do Narcissa, iba kvôli tomu, že tá neľúbi jeho. Tu sa objavuje spojenie s narcizmom a takisto so žiarlivosťou.

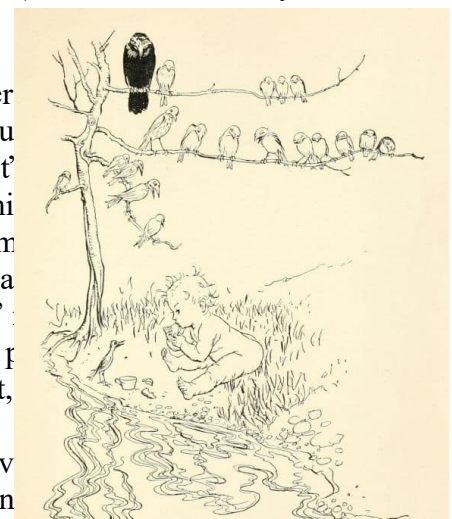
Príbeh jeho pôvodu je veľmi prepletený, ale existuje jedna varianta, podľa ktorej je synom Pénélope, manželky Odyssea, ktorú nechá kvôli vojne a jeho cestám na 20 rokov samú na Itake, chrániac ich syna. Jej krása a trón prilákajú na Itaku 120 nápadníkov a zo semien všetkých 120 nápadníkov sa zrodil boh Pan. Tu je dôležité prepojenie s Oidipovským komplexom a sexuálnou hyperstimuláciou, ktoré sú faktormi v genéze syndrómu Peter Pan.

Cez spleť týchto informácií sa vraciam k Petrovi Panovi na parapete, keď vo veku jedného týždňa sa dozvedel, akú budúcnosť preňho plánujú rodičia, rozhodol sa, že on si z toho neprosí a vyskočiac z parapety odletí do Kensington Parku. Tu sa stretne so Salamon Caw, ktorý je vrana, najmúdrejšia na ostrove víl: „Pozri si svoju nočnú košeľu, keď mi neveríš. A Peter sa s vypleštenými očami pozeral na seba, potom na spiacich vtákov, ani jeden z nich nemal nočnú košeľu. Na koľkých prstoch máš pazúre? Pýtal sa bezohľadný Šalamún a Peter sa zdesil lebo nemal pazúre. Tak sa vydesil, že aj zabudol, že mu je zima. Našúchor si perie, vyzval ho Šalamún, Peter sa zúfalo snažil, ale nemal perie. Tak sa chvejúc vstal, a prvýkrát, odkedy odletel z parapety, si spomenul na jednu pani, ktorá ho veľmi ľúbila. Myslím si, že najlepšie bude ak sa vrátim k mojej mame, povedal nesmelo. Dovidenia, povedal Šalamún a čudne sa naňho pozrel. Ale Peter zaváhal. Prečo nejdeš ešte? Pýtal sa zdvorilo starec. Myslím si, ozval sa Peter chrapľavo, myslím si, že ešte viem lietať. Môžete vidieť, že stratil svoju vieru. Chudáčik polo-človečik, povzdychol si Šalamún, lebo nemal úplne chladné srdce. Ty už nikdy nebudeš schopný lietať, ani cez veterné dni, navždy budeš musieť žiť na ostrove. (Barrie, 1984, vlastný preklad).“

Tento bod je neuralgický, keďže ako maličké dieťa dostalo Peter Pan devalvujúcu spätnú väzbu od otcovskej figúry a od toho momentu jeho viera, ktorá mu dávala krídla, úplne zanikne, a už nevie odletieť naspäť k mame, na ktorú si v tom momente spomenul a ktorá ho veľmi ľúbila. K tomu, aby sa dostal naspäť k mame bude potrebovať pomôcť, čo sa mu prvýkrát aj podarí, a keď dorazí domov, mamu nachádza uprostred plaču. Vtedy rozmýšľa, či má zostať s ňou alebo má ísť do parku a nakoniec sa rozhodne, že pôjde sa trochu zahrať do parku, sem sa ešte môže vrátiť, môže priletieť. Keď sa ale vracia druhýkrát, nenachádza otvorené okno a na jeho bývalom mieste je nové dieťa.

Prečo sú vlastne dôležité tieto pohnútky? Odpoveď hľadáme v *Margaret Mahlerovom sepračno-individuačnom procese*. Peter Pan vlastne odletí, exploruje, prebáda Kensington Park a keď sa vráti dorazí k depresívnej matke, ktorá truchlí a neskôr ho už nevie pustiť blízko k sebe. Kathleen Kelley-Lainé francúzska psychoanalytička z Kanady, pôvodom z Maďarska, ktorá je popredná autorka v tejto oblasti, dobre vystihuje: „Odísť a prísť naspäť, vedieť, že mama nás čaká a pozerá sa na nás z druhej strany okna, toto sú potrebné veci pre dieťa, pre to, aby plnohodnotne prežilo svoje detstvo, a aby jedného dňa bolo schopné to detstvo zanechať za sebou a vedelo dospieť (Kelley-Lainé, 2011, vlastný preklad).“

Keď v hore opísanom utrpíme traumy, ľahko sa môže stať, že počas celého nášho života budeme hľadať fragmenty nášho detstva ani nebolo poriadnym detstvom. Na syndróm Petra Pana (ktorý

THE UNDERGROUND HOME 55

best of them, while Wendy told her story. And the story somehow seemed familiar to John, and Michael, and Peter, for it was the tale of Mr. and Mrs. Darling, poor dears, who had lost their children one winter night; and how sad they were about it, how lonely they felt, and how the nursery window would always be kept open, ready for the children, if ever they should come flying home again.

When she had finished, Peter stood up sadly. "No, Wendy," he said, "I thought so once, but you cannot be sure that the window will be kept open. When I went back to my mother, the window was barred, and there was another little boy sleeping in my

samozrejme nie je diagnostická nozologická jednotka v zmysle MKCH či DSM) myslím v tomto kontexte ako na regres, alebo ako na fixáciu do tejto Mahlerovskej fázy.

Ďalšou vrstvou je depresívna matka, na čo je dobré sa pozrieť cez *Koncept mŕtvej matky* André Greena. Matka, ktorá bola dovtedy vitálna, opatrujúca, sa stáva „mŕtvou“, zaujatá vlastným smútením stráca záujem o dieťa (a jeho mentálne stavy), ktoré prežíva náhlu stratu láskyplnosti a psychickú katastrofu, afektívne prázdno, samotu, ponechanie napospas difúznym afektovým stavom. Hibernovaná reprezentácia matky znemožňuje nadviazanie ďalších zmysluplných väzieb. Strach z opustenia (ktorý je u „Peterpanov“ obrátený v opak) má tiež svoj koreň v tejto „smrti“. Náhle narušenie vzťahovej väzby provokuje aj hnev, agresívny náboj, ktorý popri pocitom viny (vyplývajúce z „psychickej vraždy“, introjekciou obrazu nechceného dieťaťa, ktoré depresívna matka vníma ako bremeno do self-reprezentácie) zvyčajne nabere autodeštruktívny charakter (Hámori, 2001).

„Peterpanovia“ sa boja dospieť, presnejšie toho, čo to obnáša: *prijatie smrti*. Boja sa smrti lebo matka nevedela vitálne zrkadliť. Keď dovtedy vitálna matka sa stiahne do pre dieťa emocionálne nedostupného miesta, to môže spôsobiť veľmi veľké sklamanie. Po introjekcií objektu, v ktorom sa sklamal, nasleduje desexualizácia, je potrebné stiahnuť narcistické libido pretože, mentálny aparát potrebuje energiu, ktorú takto získa cez odmietnutie objektu, na facilitáciu sebalásky: smutná a osamelá pasca.

Ďalší uhol pohľadu získame cez koncept traumy Sándora Ferencziho (*Nelyvzavar - Sprachverwirrung, Confusion of the Tongues*) ktorý hovorí, že dospelý skomolí „jazyk nehy“ s „jazykom vášne“, nevedome vystaví dieťa priveľkej stimulácii, pričom prehliadne potreby dieťaťa, narúša mentalizáciu, nesprávnym odhadom mentálneho stavu dieťaťa, neschopnosťou regulácie vlastných afektov. Reakcie dieťaťa, stresom katalyzované väzbové správanie potom odmieta, zakazuje, sankcionuje. Buď vyvíja priveľký vplyv na formovanie vnútornej reprezentácie objektu – abúzus, alebo nastáva priveľká absencia, v prípade deprivácií, čiže naladenie na potreby dieťaťa zlyháva. Dôsledok takejto traumy je narušenie vzťahovej väzby, dieťa sa sklame vo vnútorných introjektoch, nastáva disociácia, fragmentácia, identifikácia s agresorom, introjekcia pocitov viny agresora. Úzkosť vyvolaná náhlou traumou katalyzuje identifikáciu s agresorom, namiesto toho, aby vyvinulo snahu o odvrátenie stimulov, nastane introjekcia a skrotenie agresie (keďže je to pre dieťa závislý vzťah, potrebuje byť schopné si zajtra opäť sadnúť do lona napr. otca), zároveň však aj introjekcia pocitov viny (agresora).

V istých prípadoch (pravdepodobne dôležitým činiteľom je vysoký vrodenný intelekt) nastáva kompenzátny vývoj iných častí osobnosti – koncept *Wise baby* (pôvodne „Bölcs csecsemő“), ako dôsledok disociácie a štiepenia reprezentácie narušenej vzťahovej väzby od „zdravých častí“, extrahuje sám seba zo psychického priestoru vzťahu, stáva sa racionálnym pozorovateľom traumatických udalostí, časť jeho Ja sa vyprázdni, naplní ju identifikácia s agresorom. Nastáva štiepenie na bolestnú, deštruktívnu časť a na bezcitnú, vševediacu časť a takto sa stávajú intelektuálne predčasne zrelým a zároveň výrazne emocionálne nezrelým (Ferenczi, 1997).

V dôsledku disociácie sa rozpadne self na dve časti, jedna časť zostáva intaktná traumou, druhá časť je presiaknutá traumou. V tej časti, ktorá nie je presiaknutá traumou, sa objavujú také už „pripravené zárodky“ kapacity, potenciály, ktoré jednoducho začnú rásť, expandovať a vedie to k vyvinutiu *Wise baby*, ktoré nesie ďalej celú agendu a zadržáva traumu od centrálného toku. Tak sa vytvorí zaujímavá kombinácia, že existuje jedna regresívna časť, na druhej strane sa objavuje parentifikácia (a to je šach-mat situácia). Kvôli pocitom viny nemôže opustiť svojich rodičov, kvôli parentifikácii zas nikdy nebol ozaj dieťaťom a hľadá chýbajúce časti toho detstva. Akoby bol zaseknutý v tom, že ešte stále čaká niečo od rodičov...možno to, že nech tentoraz, aspoň raz! nie je ten vzťahový vzorec taký, na ktorý bol doteraz zvyknutý, ale taký, aby ho pustili dnu cez okno.

Ešte ku Konceptu mŕtvej matky: mŕtva matka je taká, na ktorú sa nedá hnevať. V terapii sa, chvála bohu, dá. U Peterpanov sa to zvykne aj objaviť. Mŕtva matka je také niečo, čo nevieme ani prehltnúť ani vyplŕuť. Keď si jednotlivец vytvorí intímny vzťah, tak začne strašiť znovu, lebo schopnosť ľúbiť je vyhradená pre matku.

Zaujímavá je otázka, čo je so situáciou, keď nie je prítomný otec (otcovské figúry z Neverland (Země Nezemě) nie sú príliš pozitívne, na jednej strane devalvujúci Šalamún, na druhej strane agresívny Kapitán Hook). V Oidipovskej fáze je to určite problematické, lebo nevie dostatočne facilitovať sexuálne predstavy, čo môže byť pre dieťa zaplavujúce a navodzujúce úzkosť, čo vysvetľuje prečo sa dištancujú od dospeljej sexualiy (obrátenie kastročných úzkostí v opak: Peter Pan odťal ruku Kapitána Hooka). Táto forma sexuality bez hraníc prináša úzkosť, v sexuálnej situácii sú prítomné agresivita a nežnosť paralelne. Ale keď nežnosť je obmedzená, ochrnutá, tak zostáva iba agresia. Peterpanovia, keď sa jedná o mužov, väčšinou nájdu svoju vlastnú Wendy. Aj O. si našiel svoju vlastnú Wendy počas terapie: bola to o 10 rokov staršia žena, s ktorou mal prvý pohlavný styk. Nebude asi veľmi prekvapujúce, že to nefungovalo – omnipotencia a impotencia sú protipólmi tej istej škály. Nevedomým blokom bol asi aj strach z otcovstva (konfliktný obraz vlastného otca, problémová identifikácia s dospelou rolou otca, hlavy rodiny atď.), keďže si vybral ženu, ktorá už dieťa mala z predošlého manželstva a mal problémy najmä s intravaginálnou ejakuláciou.

Winnicottov pojem Transitional space: hladné bábätko si v predstave prehráva prsia matky, následne matka spontánne naladená na potreby bábätko, upraví polohu jej prs presne tak, ako to je v jeho predstave a vtedy sa vonkajšia a vnútorná realita zmiešajú. Trauma v tomto zmysle sa objaví v situácii, keď sa stretávame s realitou ešte predtým, ako by sa nám ju podarilo vo vnútri nás vytvoriť. Podľa Jungiána Donalda Kalscheda sa na Petra Pana môžeme pozrieť aj ako na archetyp večného dieťaťa v kolektívnom nevedomí. Môže byť istou copingovou stratégiou, keďže regresom do Země Nezemě, čo je na úrovni, ktoré predchádza traume (konfrontácia s realitou ešte pred vytvorením si ho interne), získavame čas a priestor na nabitie sa z tohto pola, čo je potom možné pomocou terapeuta zintegrovať späť.

Keď prejdeme po kultúrach nachádzame variácie archetypu večného dieťaťa, lat. puer aeternus. Máme Érosa. Ježiša, Harry Pottera, Malého Princa a Ozirisa, čo je veľmi výpovedné je, že každý jeden má svoj antipól, ktorý mu chce ukončiť život: Eros má Herodesa, Harry Potter Voldemorta, Malý Princ má hada, Krisna strýka, ktorý kvôli veštiacemu snu zabije všetky deti jeho súrodenca, Oziris má zas Sét-a, asi ako „boj“ intaktnej disocivanej časti self a traumou presýtenej časti.

Čas vo svete Petra Pana je symbolizovaný tikajúcimi hodinami v žalúdku krokodíla, ktorému Peter Pan zhodil odseknutú ruku Hooka (zamrznutie času). V terapiách Peterpanov je bezbrehý čas kontraproduktívny, je viac facilitujúce ak existujú časové rámce. To akým spôsobom u nich prebieha „Murder of time“ (Green), môže vyvolať zaujímavé protiprenosové reakcie, akúsi netrpezlivosť. niekedy by sme im to najradšej povedali a to je to, na čo zvyknú reagovať zle a keď to zácítia vo vzduchu tak veľmi silno vedia udrieť späť., pretože to je retraumatizujúce, prináša to naspäť predchádzajúci rodičovský vzorec.

Hámori opisuje, že keďže si Peterpanovia so sebou vláčia „Mŕtvu matku“, zvyčajne aj život ich samotných je tiež celkom mŕtvy, zamrznutý, prečo je veľmi dôležité, aby sme sa k nim v terapii správali vitálne, aby sme im reflektovali, že ich pocity sú reálne, ozajstné a legitímne. Kvôli zmiešaniu fantázie a reality pri takýchto pacientoch je zvykom odporúčať skôr face to face setting. Veľmi dôležitou úlohou v terapii je vyplnenie medzier vnútornej naratív, keďže kým nevie odkiaľ tak nevie ani kam smeruje, dovtedy nemá obraz budúcnosti. Taktiež je dôležité, aby mali priestor na smútkový proces, smútiť po tým všetkým čím už nemôžu byť. V danom bode dospievania je dôležité si uvedomiť, že nemôžem byť aj psychoanalytik aj atómový fyzik, alebo pedagóg, ale z týchto si môžem vybrať iba niečo. U jedného môjho pacienta, sa toto objavilo takým spôsobom, že priniesol úryvok z básničky (József Attila: Altató

- Uspávanka): Budem požiarnik a vojak... a on si veľmi pekne prispôbil túto pasáž na: Budem požiarnik *alebo* vojak.

„Tüzoltó leszel s katona!

Vadakat terelő juhász!

Látod, elalszik anyuka. -

Aludj el szépen, kis Balázs.“

„A fireman, soldier, herder of sheep,

You'll be all three, and each will be you.

See, your mother is falling asleep:

Go to sleep softly, little one, do.“

Preklad: Watkins Vernon: Lullaby

Myšlienka od Kelley-Lainé na margo predošlého: „Byť dievčaťom alebo chlapcom je pre Petra Pana oveľa ťažšie ako byť obom alebo ani jedným, pretože výber (rodu/pohlavia) znamená uvedenie si dospievania a tým aj budúcej smrti. Anjeli síce nemajú pohlavie, ale krídla áno (Kelley-Lainé, 2011, vlastný preklad).“

UKÁŽKY SNOV PETERPAN-PACIENTIEK

Slečna H., 36 ročná pacientka, ktorú trápí nespavosť a predtým ako sa dostala do terapie mávala typické príznaky hystérie, ohluchla, nevedela vstať z postele – nepohla sa jej noha, nenachádzajú pritom žiadny somatický základ. Žije so svojou matkou, no popritom sa cíti veľmi osamelo, jej otec zomrel keď mala 20 rokov, ona bola vtedy akurát v zahraničí a spomína, že od 20 do 30 rokov si nespomína skoro na nič, až tak sa „odpálila“ a žila iba pre svoju matku a pre to, aby ju oslobodila od žiaľu. Ako 36 ročná si nevie predstaviť, že by odišla od svojej matky, pretože jej matka je chorľavá a potrebuje ju. Prináša sen: *sedí v aute so svojou priateľkou a veľmi sa hádajú, že v poslednom čase s ňou už netrávi toľko času a ona je veľmi osamelá. Až tak kričia, že zrazu H. chce vystúpiť z auta. Aj vystúpi a rovno vstúpi do blata a má obuté iba papuče. Následne si uvedomí, že je v tej dedine kde žije a začne hľadať cestu domov. Vstúpi do viacerých domov odkiaľ niet cesty von. Chodí dookola, kým sa nestretne so ženou, ktorá má v ruke bábätko: Žena jej chce podať bábätko a pritom jej hovorí: Pokrsti ju! H. sa pýta či chce aby fotila na jej krstinách, žena odpovie nie, ty buď jej krstná mama.*

Cez asociácie pacientky a interpretácie sa odкрýva, že v sne je kódovaná vlastná túžba byť s niekým – nie s matkou (tá túto priateľku v skutočnosti nemá rada a odmieta). Je tu cyklickosť, blúdenie v „neplodných“ kruhoch (vlastné slová pacientky). H. je takisto na parapete, ako Peter Pan, sedí a pozerá sa na životy iných, totižto fotí svadby a bábätká takže práve dve také veci, o ktorých si myslí, že nikdy nebude mať. Výzvu na konci sna interpretuje ako krik z vnútra, že je už čas...

Druhý sen pochádza od slečny C., ktorá má 29 rokov a hneď prvé stretnutie s ňou ma veľmi zaskočilo. Prišla a s vojenským tónom zahlásila, že aj ona je psychologička a vie čo jej je. Ja sa v takýchto situáciách zvyknem podržať kresla, mysliac, Pane Bože, čo ešte príde. Takisto

mala depresívnu matku a skoro neexistujúceho otca, ktorý je šofér kamiónu a veľa času trávil mimo domu. Nemá partnerský vzťah, žije úplne asexuálne a vyžíva sa v tom, že študuje psychológiu a takú formu „psychológie“, ktorá je veľmi mystická a ezoterická. Ona prichádza so snom, v ktorom vystupuje jej profesorka („psychológie“) ako materinská figúra, potom vidí otca, ktorý je mŕtvy a hľadajú kam ho majú pochovať. Objaví sa tam teda matka, potom mŕtvy otec, otec ktorý je (citovo nedosiahnuteľne) ďaleko. Takže najprv sa objavuje Oidipovská rovina. Vtedy vo sne nasleduje katastrofická scéna: *Treba zabarikádovať okná, každý to robí v meste lebo prichádza vojsko potkanov. A tu vo sne vie, že sa to nestalo prvýkrát, ale cyklicky sa to opakuje, vždy prichádzajú a zničia mesto. Ona zas v tomto meste prenáša jedno dievčatko hore dole, ktoré sa pokúša skryť pred potkaním vojskom. Na konci vysvitne, že potkany nie sú ozajstnými potkanmi ale sú to chlapci prezlečení za potkanov, ktorí žiadajú niečo, aby nezničili mesto. Obyvatelia mesta im darujú nejaké veci a oni postúpia ďalej.*

Cez asociácie slečny C. dekodujeme strach z transgeneračného prenosu (traumy): slečna C. mala desať rokov, keď sa musela starať o svoju chorú depresívnu matku, ktorá nevedela vstať ani z postele, jej matka zas takisto vo veku desiatich rokov zažila depresívne zosypanie sa starej matky. Obáva sa opakujúcej sa devastácie vlastnej dekompenzácie (nutkanie opakovať). Pritom interpretuje svoj sen ďalej cez dievčatko, ktoré sa snaží zachrániť, že to je vlastne ona sama. Krôčik od tohto bodu nám stačil k tomu, aby sme sa dostali k podobnosti s Luskáčikom, čo je vlastne príbeh o dospievaní Clary, kde potkany môžu symbolizovať strach z dospelosti (možná paralela: muži, možné sex. objekty sú vlastne prezlečení vykorisťujúce potkany). a nutkanie opakovania.

Obe pacientky sa po týchto snoch intenzívne zaoberali s tým, že ako veľmi by chceli alebo nechceli mať dieťa a ako sa stavajú k materstvu a v súvislosti s tým ako sa stavajú k vlastným matkám.

ZÁVER

Peter Pan nechce, alebo nevie dospieť?

V tejto práci som sa doteraz snažil predostrieť možné traumatické faktory v etiopatogenéze syndrómu Petra Pana, vychádzajúc aj z interpretácie pôvodného textu J. M. Barrieho, ktorý mal sám dočinenia so syndrómom Petra Pana, keďže mu nešťastne zomrel brat, za ktorým ich matka nikdy neprestala smútiť, od neho sa odvrátila a niekedy si prijala, aby bol mŕtvy radšej malý James (Peterpanstvo Barrieho je presne zdokumentované v knihe Kelley-Lainé: Peter Pan ou l'enfant triste). Stiahnutie sa naspäť do sveta rozprávok nechota dospieť, nie sú vedomé rozhodnutia. V diskurze nechce (je pohodlné ostať v „mama hoteli“ atď.) vs nevie, inklinujem k druhému.

Je veľmi symbolické, keď sa Peter Pan snaží svoj tieň prilepiť naspäť na seba pomocou mydla. Následne Wendy, ktorá má viac existenčných skúseností ako Peter Pan mu povie, že sa to nedá tak ľahko, treba to prišit' naspäť, čo bude bolieť ale potom to tam zostane. Toto sa deje trochu aj v terapii, že túto dissociovanú časť sa snažíme priviesť naspäť. Okrem traumatických faktorov je samozrejme dôležitý aj socio-kulturálny matrix, v ktorom žijeme, do akej miery sú západné spoločnosti narcistické. Žijeme v čase, keď hlava veľmoci mohla vypisovať dehonestujúce texty na Twitteri, keď zas hlava inej veľmoci môže na báze odmietnutia konfrontácie so stratou, narcistickým lipnutím na kolektívnej traume, snahou o megalomanickú kompenzáciu pocitov menejcennosti poslať svojich „stratených chlapcov“ do boja a rozpútať vojnu.

Zapáda sem myšlienka Gézu Róheima (psychoanalytik a etnograf maďarského pôvodu), že stavanie veľkých sôch je vlastne zúfala snaha civilizácie o popretie skutočnosti, že raz zmizneme. Kelley-Lainé zas hovorí, že globalizácia, ako proces zjednotenia, je snahou o návrat do štádia pred separácie od matky. Pomocou strojov môžeme niekedy dovŕšiť nekonečný život, mať potomkov bez sexu. Nie je možné, že sme deťmi mŕtvych matiek, ktoré nevedeli

spracovať traumy, ktoré zažili vo svetovej vojne? Ak sa zamyslíme, my sme generácia najviac predávkovaná liekmi, najobéznejšia, najviac zadlžená a najviac závislá, teda evidentne potrebujeme ten narcistický protipól. Počas terapie je dôležité, aby sme si vedeli uvedomiť, ako veľmi malí a zraniteľní sme v skutočnosti, čo je výstižne zhustené v ikonickej vete od Petra Pana: To die will be an awfully big adventure (Bude veľmi veľké dobrodružstvo zomrieť, vlastný preklad).

P.S. Na zamyslenie: Stávajú sa z Peter Panov často psychoanalytici?

Pre našu profesiu je príznačný obrátený ageizmus: ako vlastne toto ovplyvňuje ako vieme pracovať s pacientmi a uvažovať o nich?

Použitá literatúra

BARRIE, J. M. *Pán Péter*. Budapest: Móra Könyvkiadó, 1984. ISBN 933-369-9664-03-7.

FERENCZI, S., 1933. Nyelvzavar a felnőttek és a gyermek között. A trauma a pszichoanalízisben. In: *Technikai írások*. Animula: Budapest, 1997: 102-121. o.

HÁMORI, E.: A “halott anya életre keltése” – korai kapcsolati traumák és az énszerveződés. In *Konfliktus, hiány, trauma. A pszichoanalitikus elmélet és technika időszerű kérdései*. 63-72 o. 2001. Budapest: Animula Kiadó. ISBN 963 941 003 9.

KALSCHED, D. Glimpses through the veil: Encounters with the numen of clinical work.

Online: <https://www.youtube.com/watch?v=kNw2VusH5sU>.

KELLEY-LAINÉ, K.. *Peter Pan, avagy a szomorú gyermek*. Oriold és Társai Kiadó, 2011. ISBN 978-963-9771-04-8.

Použité obrázky boli voľne dostupné na internete.